

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно ресторанного бізнесу
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 242 «Туризм»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Туризм»
(назва освітньої програми)

на тему: **«ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРУЇЗНИХ ПОДОРОЖЕЙ НА
ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ «УКРФЕРРІ ТУР»**

Виконавець:

студент центру заочної форми навчання

Підгора Оксана Дмитрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

Викладач

Козловський Роман Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1 Поняття послуг морського та річкового туризму. Види круїзних подорожей...	6
1.2 Світовий та національний ринок круїзних подорожей.....	14
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ ТОВ «УКРФЕРРІ ТУР» У СФЕРІ КРУЇЗНИХ ПОДОРОЖЕЙ.....	25
2.1 Туристична фірма «Укрферрі Тур» як суб'єкт національного ринку послуг морського туризму.....	25
2.2 Фінансові результати діяльності підприємства	33
2.3 Дослідження конкурентної позиції туристичної фірми	50
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРФЕРРІ ТУР».....	67
3.1 Шляхи оптимізації надання туристичних послуг ТОВ «Укрферрі Тур».....	67
3.2 Проблеми розвитку круїзного судноплавства в Україні та шляхи їх вирішення.....	77
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобалізації національної економіки зростає роль морського туризму, результати функціонування якого впливають на соціально-економічний розвиток країни. Морський туризм є одним з видів міжнародної господарської діяльності, який активно розвивається та має тісні зв'язки практично з усіма видами економічної діяльності. Мінливість впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток морського туризму створює об'єктивні труднощі у його реформуванні відповідно до вимог інноваційних технологій сучасності.

Необхідність активізації розвитку морського туризму в Україні вимагає пошуку дієвих напрямів удосконалення механізму його державного регулювання з метою отримання позитивних соціально-економічних ефектів, а саме: збільшення надходжень до бюджету країни; зниження рівня безробіття шляхом збільшення робочих місць; підвищення попиту на вітчизняні товари та послуги.

Питання розвитку морського туризму досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Вагомий внесок у вирішення цих питань внесли вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких: Ю. Алексєєва, Б. Буркинський, Л. Бухаріна, Ж. Дерій, Л. Донченко, А. Ільяшенко, М. Забаштанський, С. Захарова, Є. Козловський, І. Кравчук, В. Лисюк, В. Маргасова, Н. Остап'юк, В. Савченко, О. Стельмах, Б. Шупік та інші. Проблемам формування організаційно-інституційних засад державного регулювання розвитку морського туризму присвячені праці таких науковців, як: С. Боняр, А. Вівер, Н. Вдовенко, В. Герасименко, І. Голубкова, В. Дергачов, Е. Жигунов, В. Жихарєва, О. Кібік, Ю. Ключков, О. Котлубай, В. Котлубай, Н. Логунова, І. Мельник, Ю. Наврозова, С. Нездоймінов, Л. Ніколаєва, В. Пилипів, М. Примачов, В. Семенов, В. Степанов, Н. Хумарова та інші.

Разом з тим, на сьогодні не набули комплексного дослідження основи організації морського туризму, актуальними залишаються питання розробки процесу організації круїзних подорожей. Це визначає необхідність подальшого наукового пошуку, спрямованого на удосконалення існуючого теоретичного і прикладного забезпечення реалізації розвитку морського туризму.

Мета даної роботи – на основі теоретичного матеріалу та показників діяльності підприємства розробити рекомендації та вдосконали існуючу систему надання круїзних послуг.

Завдання роботи: 1. Дати визначення поняттю морський та річковий туризм. Здійснити класифікацію видів круїзних подорожей; 2. Провести аналіз світового та національного ринку круїзних послуг; 3. На основі матеріалів об'єкту дослідження здійснити комплексну характеристику господарської діяльності; 4. Проаналізувати позицію підприємства на ринку послуг; 5. Виявити недоліки в діяльності та вказати на шляхи вирішення існуючих проблем; 6. Обґрунтувати доцільність рекомендованих заходів та як вони вплинуть на підвищення конкурентоспроможності підприємства

Об'єкт дослідження – сфера послуг морського туризму

Предмет дослідження – діяльність круїзної фірми «Укрферрі Тур»

Теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні праці з економічної теорії, зокрема теорії розвитку національної економіки, розробки вітчизняних і зарубіжних учених з питань удосконалення розвитку морського та річкового туризму. Статистичну та фактологічну основу наукового дослідження становлять: нормативно-правові акти, офіційні публікації і методичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, власні аналітичні напрацювання автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці і обґрунтуванні теоретичних положень, методичних підходів та прикладних рекомендацій щодо удосконалення надання послуг круїзного туризму

туристичними підприємствами. Основні положення дослідження, що визначають наукову новизну одержаних результатів, полягають у наступному:

удосконалено:

- Теоретичні поняття морського туризму,
- методичний інструментарій комплексної розробки надання послуг морського туризму, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на інтегрованому використанні PEST та SWOT-аналізу, що дало змогу здійснити селекцію факторів зовнішнього середовища за вектором впливу безпосередньо на ринок круїзних послуг.

Такий підхід дозволив встановити стратегічні напрями модернізацій бізнесу у сфері морського туризму;

дістало подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії економіки та управління національним господарством в частині уточнення змісту поняття «морський туризм», за рахунок розкриття специфіки його змісту з позиції системного підходу і визначається як діяльність пов'язана з наданням туристично-рекреаційних послуг (круїзні, яхтинг, пляжні, дайвінг, рибалка, серфінг тощо), використовуючи ресурси моря і прибережних територій та метою якої є одержання соціального (відпочинок та оздоровлення населення) і економічного (отримання прибутку та збільшення надходжень до бюджету) ефектів;

- науково-практичні пропозиції щодо формування структури морського транспортно-туристичного кластеру з урахуванням дії сукупності внутрішніх (економічні, техніко-технологічні, управлінські, забезпечувальні) та зовнішніх (соціально-економічні; природно-рекреаційні та історико-культурні; інституційно-організаційні) факторів; функціонування кластеру сприяє посиленню конкурентних позицій його учасників та активізації інноваційно-інвестиційних процесів у морській туристичній діяльності;

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що основні теоретичні положення і висновки даного дослідження доведені до рівня

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведене дослідження, можемо зробити наступні висновки.

Морські перевезення туристів здійснюються, зазвичай, у вигляді пасажирських перевезень, екскурсійних подорожей і круїзів. Забезпечення морських перевезень проводиться спеціальними компаніями (круїзними компаніями), які в більшості випадків виступають у ролі туроператорів. Зазвичай, для перевезення туристів використовуються швидкохідні судна на підводних крилах, що забезпечують більш високу швидкість доставки. Найчастіше морські судна застосовуються для доставки туристів на острови архіпелагів або за відсутності інших транспортних засобів (наприклад, під час подорожі по Амазонці).

Перевезення туристів пасажирськими рейсовими суднами здійснюються на підставі попереднього бронювання квитків. Як й інші транспортні організації, судноплавні компанії надають знижки та пільги залежно від кількості подорожуючих і туристів. Основним видом морських перевезень у туризмі є круїзи. Різні форми круїзного туризму є частиною приморського туризму та відпочинку. Особливістю круїзного туризму є те, що транспортний засіб бере безпосередню участь в обслуговуванні туристів під час здійснення круїзу. Крім того, цей транспортний засіб виступає не тільки засобом переміщення туристів по туристському маршруту, а й місцем проживання, харчування, оздоровлення, освіти, отримання розваг туристом. Водний вид транспорту в круїзному туризмі виступає базовим елементом туристського продукту, тому що під час круїзу туриста не тільки транспортують, а й надають повний спектр додаткових послуг.

Морський круїз не найдешевший вид закордонної подорожі. Кораблі «Carnival» з іменами «Ecstasy», «Jubilee», «Celebration», «Tropicale» спеціально побудовані для круїзів підвищеної комфортності.

З огляду на водно-туристичний потенціал України круїзний туризм може активно розвиватися морськими, річковими маршрутами або маршрутами ріка-море, круїзними судноплавними компаніями або круїзними операторами.

На українському ринку круїзних послуг найпотужнішим представником є туристична компанія ТОВ «Укрферрі Тур». Вона обслуговує річкові та є єдиною компанією, яка обслуговує паромні лінії» (маршрут Іллічівськ – Батумі, Батумі – Іллічівськ є її основним пасажирським продуктом). Саме в паромному судноплавстві ТОВ «Укрферрі Тур» немає конкурентів.

Фінансова діагностика є методом пізнання фінансового механізму підприємства, процесів формування та використання фінансових ресурсів для його операційної та інвестиційної діяльності. Її результат – оцінка фінансового стану підприємства, стану його майна, швидкості обертання всього капіталу та його окремих частин, дохідності використання коштів.

Джерелом інформації для діагностики фінансового стану підприємства є стандартизована відповідно до вимог П(С)БО фінансова звітність, загальні вимоги до якої викладено в НП(С)БО №1. Для малих підприємств передбачено можливість складання фінансової звітності за скороченою формою.

Проведено діагностику фінансового стану підприємства ТОВ «Укрферрі Тур» за період 2013-2018 роки з визначенням показників майнового стану, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності, ліквідності, платоспроможності та розрахунком ймовірності банкрутства по п'яти видам розроблених моделей.

Виявлено збільшення виробничого потенціалу підприємства за рахунок збільшення оборотного капіталу, майна та необоротних активів. Збільшилися власні обігові кошти, що позитивно впливає на роботу підприємства і свідчить про можливість сплачувати поточні борги та розширити виробництво.

Коефіцієнт фінансової стійкості у динаміці має результативне значне збільшення в порівнянні з нормативним значенням, на основі чого можна зробити висновки, що фінансовий стан підприємства не залежить від позикових джерел і може виконувати свої зовнішні зобов'язання за рахунок лише власних активів у складі оборотних активів.

Круїзний туризм в структурі в'їзного туризму України займає лідируючу позицію, що забезпечує стабільний приток туристів, однак статистичні дані не дають можливості оцінити реальну кількість круїзних туристів з огляду на їх подвійний облік як круїзними компаніями, так і місцевими приймаючими операторами, що надають екскурсійний супровід у портах.

Отже, розглянувши тенденції розвитку круїзного туризму та на прикладі діючих судноплавних компаній, що надають круїзні послуги, визначивши їх вектор базової стратегії, можна зробити висновок про те, що круїзний туризм має значний потенціал розвитку, оскільки навіть у сучасних складних економічних і політичних умовах, особливо у зв'язку з анексією Криму, демонструє активний розвиток.

Проте існує ряд проблем, які вимагають якнайшвидшого вирішення для підвищення конкурентоспроможності судноплавних компаній в частині надання круїзних послуг та оптимізації власного туристичного продукту:

- розробка довгострокових інвестиційних проектів щодо відбудови сучасних пасажирських круїзних лайнерів та формування пасажирського флоту із залученням до їх фінансування іноземних та вітчизняних інвесторів;
- підвищення професійного та культурного рівня працівників круїзних суден, організація стажування персоналу, що працює безпосередньо з туристами в провідних круїзних компаніях з метою доведення до світових стандартів якості обслуговування пасажирів;
- оптимізація методик визначення вартості пасажирських перевезень і розробка ефективних стратегій формування цін на ці послуги, що дасть

можливість, з одного боку, забезпечити компаніям необхідний рівень прибутку, а з іншого, - достатній рівень попиту на свої послуги.

Нині в Україні розвивається переважно в'їзний круїзний туризм, флот застарілий, а його реконструкція, модернізація круїзної інфраструктури (наявність довгого глибоководного причалу, розвиненої портової інфраструктури, майданчику для висадки пасажирів та паркування автобусів, наявність у портах сучасних пасажирських терміналів і відповідних умов для швидкого обслуговування круїзних суден, туристична інформація іноземними мовами та купівля суден вимагають великих вкладень.

Наші дослідження доводять, що міжнародні круїзні оператори готові співпрацювати та інвестувати кошти в розвиток круїзного туризму, але недолугість українського законодавства, відсутність подібних форм державноприватного партнерства, нерозуміння владою перспектив, які може дати туристична галузь у цілому, змушують не конкурувати, а виживати компанії, що надають послуги круїзного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сільванська Г. М. Морський туризм як сукупність багатофункціональних діяльностей// Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Дал. – 2017 . - № 4. – С. 204-207
2. Nautical tourism.MONTENEGRO STATISTICAL OFFICE RELEASE No. 72 //Podgorica, 20 ,March 2014.
8. Baker, I. Marriott, S. UNDP Croatia (2013)// Preparing Croatia for the introduction of the Community Led Local Development in the Fisheries Sector,2013.
9. Prof. Dr. hc Alexis Papathanassis , Co -Director of the Institute for Maritime Tourism (IMT) //.Management Accountability for Tourism Clusters Cruise Business Development: Safety, Product Design and Human Capital (Englisch) Gebundene Ausgabe – 29. April 2016. ISBN-10: 3319273515
10. Prof. Dr. hc Alexis Papathanassis. Co -Director of the Institute for Maritime Tourism (IMT)// Cruise Tourism & Innovation: Improving passengers' experiences and safety (Englisch) Taschenbuch – 9. Juni 2014.
6. Березкина А. Для продвижения черноморского круизного бренда / А. Березкина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portsukraine.com>.
7. Кодекс торговельного мореплавства// Офіційний портал Верховної Ради України. – Електронний ресурс. – Режим доступу
8. Бабкин А. В. Специальные виды туризма : учеб. пособ. / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Советский спорт, 2008. – 117 с.
9. European Cruise Council Report 2012-2013/ URL: [http:// rus-shipping/ru/ru/flag/news](http://rus-shipping/ru/ru/flag/news)
10. Захаріна А. Г. Визначення сутності та особливостей круїзного туризму / А. Г. Захаріна // Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємство». – 2013. – № 3. – С. 39–43.
11. Закон України «Про туризм» № від //Офіційний портал Верховної Ради України. – Електронний ресурс. – Режим доступу:

12. Ляховська О. С. Круїзний туризм в Україні / О. С. Ляховська // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2011. – Вип. 17. – Т. 2. – С. 25–30.
13. Смирнов І. Г. Логістика туризму : навч. посіб. / І. Г. Смирнов. – К. : Знання, 2009. – 444 с.
14. Зацепіна Н. О. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі / Н. О. Зацепіна // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. – Вип. XXXIV. – С. 232–234.
15. Дані Мінфін
16. Офіційний сайт Cruise Market Watch.- Електронний ресурс . – Режим доступу: www.cruisemarketwatch.com
17. Мировой круизный рынок стремительно растет [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cruiseek.com/news/mirovoykruiznyyrynokstremitelnorastet>
18. Круизный рынок Украины и мира [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cruiseek.com/news/kruiznyyrynokukrainyimira.html>
19. Круизный рынок в 2016 году планирует 60% рост [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.atorus.ru/news/press\(centre/new/34480.html](http://www.atorus.ru/news/press(centre/new/34480.html)
20. Trends Coming to Cruising in 2016 (And What They Mean) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.travelpulse.com/news/cruise/13trendscomingtocruisingin2016andwhat\(theymean.html](http://www.travelpulse.com/news/cruise/13trendscomingtocruisingin2016andwhat(theymean.html)
21. Китай станет вторым по величине круизным рынком мира, пишет "Жэньминь Жибао" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://24.kg/bolshoj_tirazh/21317_kitay_stanet_vtoryim_po_velichine_kruiznyim_ryinkom_mira_pishet_jenmin_ji_bao/?full
22. Мельник І.Л. Інноваційні зміни на ринку круїзного туризму // Бізнес Інформ. — 2014. — № 12. — С.313—319.

23. Cruise Industry News / 2016—2017 Annual Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.cruiseindustrynews.com/annualcruiseindustryreport.html>
24. Круїзне судноплавство як чинник розвитку приморських регіонів України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.niss.gov.ua/articles/1054/>
25. Статистичні дані по інвестиційних проектах [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://new.mtu.gov.ua/timeline/Analitika.html>.
26. Тенденции в развитии круизного рынка [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://portsukraine.com/node/2580>.
27. Нездоймінов С.Г. Формування ринку морського круїзного туризму в Причорноморських регіонах України / Ринкитуристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія //За загальною ред. В.Г. Герасименко. – Одеса : Астропринт,-. -2013. – 304 с.
28. Грибанова С. В. З історії організації екскурсій Київським навчальним округом (кінець XIX – поч. XX ст.) / С. В. Грибанова //Внутрішній туризм в Україні : окремі аспекти : зб. наук. ст. – К. : Ін-т туризму федерації профспілок України, 2002. – С. 140–160.
29. Круїзне судноплавство як чинник розвитку приморських регіонів України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1054/>.
30. Котлубай В.О. Відродження прибережних пасажирських перевезень в системі морського туризму України / В.О. Котлубай // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. — 2013. — № 26. — С. 36—42.
31. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року / Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009. — № 1307 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п>

32. Асоціація міжнародних експедиторів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ameu.org.ua/news/2114-vadaturskij-vklali-majzhe-2mlrd-v-richkovu-infrastrukturu>
33. Федорченко В. Словник-довідник туристських термінів / В. Федорченко, І. Мініч. — К. : Дніпро, 2000. — 156 с.
34. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. — К. : Знання, 2011. — 334 с.
35. Павлюк Н. П. Развитие пассажирских перевозок в Одесском порту в исторической перспективе / Н. П. Павлюк // Гостиничный и ресторанный бизнес. — 2009. — № 1. — С. 21–24.
36. Ляховська О. С. Круїзний туризм в Україні / О. С. Ляховська // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — 2011. — Вип. 17. — Т. 2. — С. 25–30.
37. Садыкова Э. Ф. Проблемы восстановления и перспективы развития морских пассажирских перевозок в Азово-Черноморском бассейне [Текст] / Э. Ф. Садыкова // Молодой ученый. — 2013. — №3. — С. 265-267
38. Офіційний сайт ТОВ «Укрферрі». — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.ukrferry.com/>
39. Сайт компанії Oceania Cruises [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.oceaniacruises.com
40. Сайт компанії Luxury-cruise-vacation-onboard [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.seabourn.com
41. Круїзний центр Сільвер Лайнс [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vkruiz.com>
42. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник / В.О. Мец. — К.: КНЕУ. — 2010. — 299 с.
43. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: «ХайТек Прес», 2008. — 336 с.;

44. Нечаєв Г.І., Бахмацький С.А. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства // Збірник наук. праць. «Фінанси». – К.: НДФІ, 2012.– С. 73-77.;
45. Економіка виробничого підприємства : навч. посібник / Й. М. Петрович та ін. ; за ред. Й. М. Петровича. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2001. - 405 с. - (Вища освіта ХХІ ст.). - ISBN 966-620-032-5.
46. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 378 с.
47. Єгоркіна Т. О. Економічні аспекти діяльності підприємств : дис.канд. екон. наук : 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / Тетяна Олександрівна Єгоркіна. - Київ, 2009. - С. 212.
48. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посібник / І. М. Бойчик - К. : Атака, 2004. - 480 с.
49. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібник / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук. - Житомир ; Рута, 2000. - 448 с. - ISBN 966-7570-11-8.
50. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : КНЕУ, 2002. - 528 с.
51. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. / І.В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 450 с.
52. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – Вид-во: Чернігів. – 2007. – 227 с.
53. Щодо підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору приморських регіонів України. Аналітична записка / О.Є. Калашнікова, Ю.І. Мельник, А.О. Филипенко // Серія «Регіональний розвиток», №17 [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Регіональний філіал у м. Одесі — Режим доступу: <http://od.niss.gov.ua/articles/553/>.
54. Ляховська О. С. Культура сервісу в круїзному туризмі / О. С. Ляховська. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з культурології. – К.: КНУКиМ, 2014. – 17 с.

55. Олійник Я. Б., Смирнов І. Г. Міжнародна логістика: навч. пос. / Я. Б.

Олійник, І. Г. Смирнов. – К.: Обрії, 2011. – 546 с.

56. Kraljic P. Purchasing Nust Become Supply Management / P. Kraljic // Harvard Business Review. – 1983. – Vol. 61, №5. – PP. 109-117.

57. Круїзне судноплавство як чинник розвитку приморських регіонів України. Аналітична записка / О.В. Тищенко, А.О. Филипенко // Серія «Регіональний розвиток», №17[Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Регіональний філіал у м. Одесі — Режим доступу: <http://od.niss.gov.ua/articles/519/>